

Research Article

Studying the Attitude of Unmarried Youth towards Marriage and the Criteria for Choosing a Spouse in Urmia city

Ali Ghasemi Ardahaee*

*Associate Professor of Demography, Department of Social Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFO

Received: 03 February 2025

Accepted: 03 March 2025

Keywords:

Unmarried Youth, Attitudes towards marriage, Criteria for choosing a spouse, Individualism, Religious Obligations.

ABSTRACT

Negative attitudes towards marriage and strict criteria for choosing a spouse are among the factors that have led to an increase in the age of marriage among young people, and this can affect fertility rates, trends, and patterns at a macro level. Given this demographic necessity, the main aim of the article is to identify and analyze the attitudes of unmarried young people towards marriage and the criteria for choosing a spouse. Using a survey research method, 384 young people aged 18 to 30 in Urmia were selected from five districts of Urmia using a multi-stage cluster sampling method. By using factor analysis, the factors of the spouse's moral characteristics, physical beauty, the socio-economic status of the spouse's family, the socio-economic status of the spouse, and religious obligations were found to be important and effective in the criteria for selecting a spouse among young people. The attitude of young people towards marriage is at an intermediate level, and a negative attitude towards it has a relative advantage over a positive attitude. In explaining changes in young people's attitudes (negative, positive) towards marriage, the level of individualism in line with a negative attitude towards marriage, and religious obligations and the spouse's socio-economic status in line with a positive attitude towards marriage are among the most effective variables. Exposure to and being in a group environment from childhood until marriage (especially in religious rituals) can strengthen the spirit of collectivism in young people and gradually strengthen their positive attitude towards marriage.

Introduction

Recent economic and social changes in Iran have led to fundamental changes in the norms and values related to marriage, especially the delay in the age of marriage and the transformation of the criteria for choosing a spouse. Marriage, as the most important institution of society, has biological, emotional, psychological, economic, and social dimensions, and its benefits and disadvantages encompass the entire society. The relative transition of Iranian society from tradition to modernity has changed this phenomenon. Based on the data of the civil registration (2023-2013), the average age of marriage in the whole country and West Azerbaijan has increased by about one year. Also, the crude marriage rate and the ratio of marriage to divorce have decreased by almost half, which has been accompanied by a decrease in the crude fertility rate. The attitude towards marriage, which is shaped

by socialization factors and surrounding conditions, has changed under the influence of modernization, increasing women's education, and their financial independence. Factors such as economic pressures, individualistic lifestyles, and increased emotional expectations have negatively affected people's attitudes and caused them to postpone marriage. The aim of the present study is to analyze the attitude of unmarried youth in Urmia city towards marriage and to identify the structural and cultural factors affecting their criteria for choosing a spouse. Because the decline of marriage will have serious demographic and psychological consequences such as reduced fertility, depression and reduced motivation in old age.

Methodology and Data

The present study, using a survey research method with a questionnaire,

* Corresponding Author: Associate Professor of Demography, Department of Social Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran.

E-mail address: ghasemi@pnu.ac.ir

E-ISSN: 3208-2717 / © National Institute for Population Research, Iran. This is an open access article under the CC BY 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).**Cite this article:**

Ghasemi Ardahaee, A. (2025). Studying the Attitude of Unmarried Youth towards Marriage and the Criteria for Choosing a Spouse in Urmia city. *Iranian Population Studies Journal*, 9(1), 109-124. <https://doi.org/10.22034/jips.2025.504316.1261>

examined the attitude of youth aged 18 to 30 in Urmia city (a community of 150,000 people). Using the Cochran formula, the sample size of 384 people from 5 districts of the city was determined by cluster sampling. The main variables measured included attitude towards marriage, religiosity and individualism with a Likert scale and reliability coefficients of 74 .0 to 81 .0

Finding

The average age of the sample is 25 years. The appropriate age for marriage was estimated to be 24 for girls and 29 for boys. Girls tended to marry after education and boys after employment. In choosing a spouse, "I myself, after consulting my family" (%1 .57) played the main role. The most important criterion for choosing a spouse was being kind. Factor analysis showed that the factor "moral characteristics of the spouse" (with the highest factor loading for "being calm") was the most important component, covering about %30 of the variance. In terms of young people's attitudes towards marriage, %19 were negative, %66 were intermediate, and %15 were positive. Multivariate regression confirmed that individualism had a negative effect, and religious obligations and the spouse's socioeconomic status had a positive effect on attitudes towards marriage.

Discussion and Conclusion

The phenomenon of delayed marriage among young people in Iran is a complex socio-demographic challenge rooted in profound structural changes in society. These changes include a significant increase in women's education levels, the spread of urbanization, increased cultural diversity, and most importantly, economic problems and unemployment among graduates. Specifically, people with higher social statuses (education and modern job roles) tend to marry at an older

age due to the importance they attach to individual freedom. In the theoretical framework, the transformation from family-centered values to individual-centered values and from the institution of marriage to relationship-centered values leads to evasion of institutionalized marriage obligations. According to Tryandys' theory, the increase in individualism in unmarried young people negatively and strongly affects their attitude towards marriage. Because individualistic culture values independence and considers marriage risky. On the contrary, young people who have a more collectivist value orientation show a more positive attitude towards this institution. The decision to marry is also considered a type of investment from the perspective of exchange theory. In this regard, the desired socio-economic status of the spouse (as a capital) is a strong positive driver on the attitude towards marriage. In the Iranian-Islamic cultural context, the level of religiosity is still an important explanatory factor after individualism, and religious-religious capital affects the criteria for choosing a spouse. In the criteria for choosing a spouse, young people emphasize moral characteristics (such as being calm and kind) more than anything else. To strengthen a positive attitude and reduce the rigors of economic criteria, the proposed solutions require a combined approach:

- Integration of planning: The Ministry of Sports and Youth should effectively include socio-cultural categories in its programs alongside economic incentives.

- Targeted employment creation: Providing a sustainable and effective employment platform is essential to improving the socio-economic base of the future spouse.

Strengthening socialization: The spirit of collectivism should be strengthened among young people through educational and family environments, as well as membership in non-governmental organizations (NGO), in order to combat extreme individualism.

مقاله پژوهشی

مطالعه نگرش جوانان ازدواج نکرده نسبت به ازدواج و معیارهای همسرگزینی در شهر ارومیه

علی قاسمی اردهابی*^{III}

* دانشیار جمعیت‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله

دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۱۵

پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۱۳

کلیدواژه‌ها:

جوانان ازدواج نکرده، نگرش به ازدواج، معیارهای همسرگزینی، فردگرایی، فرایض دینی.

چکیده

نگرش منفی به ازدواج و سخت‌گیری در معیارهای همسرگزینی از عواملی هستند که موجب بالا رفتن سن ازدواج جوانان شده و این امر می‌تواند در سطح کلان، میزان و روند و الگوهای باروری را تحت تأثیر خود قرار دهد. با توجه به این ضرورت جمعیت‌شناختی، هدف اصلی مقاله شناخت و تحلیل نگرش جوانان ازدواج نکرده به مقوله‌های ازدواج و معیارهای همسرگزینی است. با استفاده از روش پژوهش پیمایش، ۳۸۴ جوان هجده الی سی‌ساله شهر ارومیه به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای از مناطق پنج‌گانه شهر انتخاب شدند. با به‌کارگیری تحلیل عاملی، عامل‌های ویژگی‌های اخلاقی همسر، زیبایی ظاهری، پایگاه اجتماعی - اقتصادی خانواده همسر، پایگاه اجتماعی - اقتصادی همسر و فرایض دینی در معیارهای همسرگزینی جوانان مهم و مؤثر تشخیص داده شدند. بیشترین نگرش جوانان به ازدواج در سطح بینابین مثبت و منفی بوده و نگرش منفی به آن نسبت به نگرش مثبت برتری نسبی دارد. در تبیین تغییرات نگرش (منفی / مثبت) جوانان به ازدواج، سطح فردگرایی در راستای نگرش منفی به ازدواج و فرایض دینی و پایگاه اقتصادی - اجتماعی همسر در راستای نگرش مثبت به ازدواج از مؤثرترین متغیرها هستند. در معرض و در محیط جمع قرار گرفتن افراد از کودکی تا زمان ازدواج (به‌ویژه در مناسک مذهبی) روحیه جمع‌گرایی را در جوانان تقویت می‌کند و به تدریج میزان نگرش مثبت به ازدواج را در میان آنان بالا می‌برد.

مقدمه

تأمین آسایش جامعه و رفاه بشریت است. سود و زیان حاصل از ازدواج تنها متوجه زوجین نیست، بلکه همه افراد جامعه به‌گونه‌ای (مستقیم و غیرمستقیم) با آن روبه‌رو خواهند شد. پس، ازدواج عاملی مهم برای پی‌ریزی مهم‌ترین نهاد جامعه شمرده می‌شود. از نظر **براون و همکاران**^۱ (۲۰۰۶) ازدواج پیوندی منحصر به فرد در سطح گسترده جامعه است؛ پیوندی که دارای ابعاد زیستی، عاطفی، روانی، اقتصادی و اجتماعی است.

در دهه‌های اخیر، تغییرات در ساختارهای اقتصادی و اجتماعی جامعه ایران سبب تحولاتی در هنجارها و ارزش‌های اجتماعی جامعه شده است. ازدواج و تشکیل خانواده از جمله مواردی هستند که در این مقطع زمانی دچار تغییرات اساسی شدند و هر روز شاهد تأخیر بیشتر در زمان ازدواج و دگرگونی معیارهای انتخاب همسر هستیم. باید در نظر داشت که ازدواج راهی ساده و مطمئن برای

1. Brown et al.

* نویسنده مسئول: دانشیار جمعیت‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران.
نشانی ایمیل: ghasemi@pnu.ac.ir

استناد به این مقاله:

قاسمی اردهابی، علی (۱۴۰۴). مطالعه نگرش جوانان ازدواج نکرده نسبت به ازدواج و معیارهای همسرگزینی در شهر ارومیه، دوفصلنامه مطالعات جمعیتی، دوره ۹، شماره ۱ (۱۷)، ۱۰۹-۱۲۴.
<https://doi.org/10.22034/jips.2025.504316.1261>

پیرامونی و خانواده خود بستگی دارد. بنابراین، نگرش به ازدواج تحت تأثیر تغییرات فرهنگی و ساختاری حاصل از جایگاه جوامع در گذار از سنتی به مدرن، دچار تغییرات و تحولات اساسی شده است. ویژگی‌های خانوادگی افراد مانند میزان تحصیلات والدین، نحوه گذراندن اوقات فراغت، وجود جایگزین‌هایی برای زندگی، محل سکونت و شهرنشینی را می‌توان شاخص‌های نوسازی در نظر گرفت که بیشتر با ازدواج در سنین بالاتر هماهنگ هستند. نوسازی از طریق گسترش تحصیلات عمومی و فراهم کردن امکان حضور در فعالیت‌های بیرون از خانه، موقعیت زنان را بهبود بخشیده است. موقعیت بهبودیافته زنان با افزایش سن ازدواج، کاهش فاصله سنی بین زوجین، افزایش قدرت تصمیم‌گیری در خانواده و کاهش باروری همراه بوده است (قاسمی اردهایی و همکاران، ۱۳۹۳؛ گروسی و یاری‌نسب، ۱۳۹۹).

تأمین معاش و هزینه‌های زندگی و به‌نوعی نداشتن تضمین برای زندگی آینده، ترس از مسئولیت‌های ازدواج، فشارهای اقتصادی، سبک زندگی فردگرایانه و لذت‌طلبانه‌تر و به همین ترتیب، افزایش سطح توقع پسران و (به‌ویژه) دختران از داشتن روابط عاطفی و عشق‌محورانه به‌جای روابط سنتی و عقلانی در ازدواج، در نوع نگرش به ازدواج نقش اساسی دارد. امید به آینده از پیش‌نیازهای ازدواج است و اگر با عواملی مانند مشکلات اقتصادی و اجتماعی تضعیف شود، نگرش به ازدواج هم منفی خواهد شد. بی‌ثباتی اقتصادی و مطمئن نبودن از آینده اقتصادی باعث به‌توقیق انداختن ازدواج و بی‌تمایی به فرزندآوری یا کم‌کردن تعداد فرزندان می‌شود (شفائی مقدم و همکاران، ۱۳۹۴).

ازجمله دلایل اهمیت مطالعه نگرش به ازدواج را می‌توان به پیامدهای رفتاری نگرش به تشکیل خانواده، تغییر مداوم نگرش‌ها و نیز وابستگی آنها به بستر زمانی و مکانی مربوط دانست. چیا و همکاران^۲ (۱۹۹۷) می‌گویند که افزایش پژوهش‌ها درباره نگرش به ازدواج در سال‌های اخیر شاید به دلیل تغییر نگرش به نقش‌های ازدواج و نهاد خانواده - که در چند دهه اخیر رخ داده است - باشد. کم‌رنگ شدن ازدواج، به‌ویژه در میان دختران مجرد و نگرش منفی به آن، مشکلات فروانی برای جوانان و جامعه به همراه دارد.

ایران چند دهه‌ای است که مرحله گذار از سنت به مدرنیته را سپری می‌کند. با ورود جریان مدرنیته، بسیاری از مسائل دستخوش تغییرات اساسی شدند که با تغییرات اجتماعی گسترده در همه پدیده‌های اجتماعی، از جمله ازدواج و همسرگزینی همراه است. مطابق با داده‌های ثبتی (سازمان ثبت احوال کشور، ۱۴۰۳)، طی دهه ۱۳۹۲ الی ۱۴۰۲ برخی نشانگرهای جمعیتی و اجتماعی برای کل کشور و استان آذربایجان غربی تغییرات قابل توجهی داشته است. در طول این دهه، به میانگین سن در اولین ازدواج برای زنان و مردان کل کشور و استان آذربایجان غربی حدود یک سال اضافه شده است. برای زنان کل کشور از ۲۳ به ۲۴ و برای زنان آذربایجان غربی از ۲۲/۸ به ۲۳/۶ رسیده است. برای مردان هم در کل کشور از ۲۷/۳ به ۲۸/۳ و در استان آذربایجان غربی از ۲۶/۹ به ۲۷/۷ افزایش یافته است. در دوره ۱۴۰۲-۱۳۹۲ نرخ خام ازدواج و نسبت ازدواج به طلاق برای کل کشور و استان آذربایجان غربی تا نزدیک به نصف کاهش پیدا کرده است. نرخ خام ازدواج برای کل کشور از ۱۰/۵۵ به ۵/۷۵ و برای استان آذربایجان غربی از ۱۱/۷۹ به ۷/۳ رسیده است. نسبت ازدواج به طلاق^۱ هم برای کل کشور از ۴/۶۴ به ۲/۳۸ و برای استان آذربایجان غربی از ۵/۸۵ به ۲/۹۸ کاهش یافته است. کاهش ازدواج، افزایش سن ازدواج و افزایش طلاق موجب کاهش باروری در سطح کل کشور شده است؛ به طوری که در دهه یادشده، نرخ خام ولادت برای کل کشور از ۱۹/۵ به ۱۲/۶ و برای استان آذربایجان غربی از ۲۰/۹ به ۱۴/۴ کاهش یافته است. این تغییرات موجب شده است تا مردان و زنان نگرش نوینی از پیوند زناشویی و ازدواج داشته باشند و آن را تنها به‌منزله رابطه جنسی و تولیدمثل در نظر نگیرند. سازه نگرش به ازدواج مشخص‌کننده احساسات و تمایلات، پیش‌داوری‌ها یا سوگیری‌ها، تصورات، ترس‌ها و عقاید راسخ افراد درباره ازدواج است (غضنفری و همکاران، ۱۳۹۶). «نگرش» نوعی آمادگی در فرد است که احساسات و تمایلات خاصی را در وی برانگیخته و فرد را به انجام رفتاری خاص وامی‌دارد. بلاگوویچ^۲ (نقل از الن و همکاران، ۱۹۹۸) معتقد است نگرش فرد به ازدواج تحت تأثیر عوامل متعددی شکل می‌گیرد. نگرش‌های غالب به ازدواج به شرایط ملموس اجتماعی شدن فرد و تجربه در محیط

۱. البته باید به این نکته مهم توجه داشت که طلاق‌های ثبت‌شده در سال‌های ۱۳۹۲ و ۱۴۰۲ فقط مختص ازدواج‌های آن سال‌ها نبوده، بلکه ناشی از ازدواج همه سال‌های پیش از آن نیز است.

2. Blagojevic
3. Ellen et al.
4. Chia et al.

از بُعد جمعیت‌شناختی، با توجه به این که مهم‌ترین کارکرد ازدواج فرزندآوری است، اختلال در زمان و وقوع ازدواج موجب بی‌تعادلی در ساختار جمعیتی می‌شود و یکی از عوامل تأثیرگذار بر کاهش باروری است. بالاتکلیفی، کاهش انگیزه و تلاش فردی، افسردگی، ترس از تنهایی، وسواس زیاد در انتخاب و احتیاط بیش‌ازحد در تعاملات میان فردی برخی از پیامدهای اجتماعی - روانی تجرد در سنین بالاست.

با در نظر گرفتن مسائلی که اشاره شد، هدف اصلی مقاله پیش‌رو شناخت و تحلیل نگرش جوانان ازدواج‌نکرده شهر ارومیه به مقوله ازدواج برحسب متغیرهای زمینه‌ای و ساختاری، عوامل مؤثر بر شکل‌گیری نگرش مثبت به ازدواج و همچنین شناخت بسترهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مؤثر بر شکل‌گیری معیارهای همسرگزینی این جوانان واقع در سن ازدواج است.

فرض اساسی در «نظریه مبادله» این است که مردم در انتخاب‌های خود به‌صورت منطقی عمل می‌کنند و در پی به حداکثر رساندن سود خود از انتخاب و برقراری رابطه با دیگران هستند. براساس نظریه مبادله (کنعانی، ۱۳۸۵)، ازدواج پدیده‌ای است که در قالب مبادله اجتماعی صورت می‌گیرد و عناصر مربوط به این مبادله بر معیارهای انتخاب همسر تأثیر می‌گذارند. جوانان برای کسب موقعیت‌های اجتماعی بالاتر سعی می‌کنند ازدواج را به تأخیر بیندازند. بسیاری از جوانان برای انتخاب همسر، بیشتر به منافع ازدواج توجه دارند و نگرش به ازدواج در میان جوانان به امری عقلانی تبدیل شده است. تصمیم‌گیری برای ازدواج نوعی تصمیم برای سرمایه‌گذاری است و شخص ارزیابی عقلانی از هزینه‌ها و منافع حاصل از ازدواج را در نظر می‌گیرد. بررسی عوامل تردید در انتخاب همسر، ترس از آینده و وجود اختلافات بین والدین براساس این نظریه بررسی می‌شود. بارتز و نای^۲ (نقل از شفائی‌مقدم و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۴) با کاربرد نظریه مبادله درباره ازدواج، دو دسته علت تعیین‌کننده در ازدواج را مشخص کرده‌اند: دسته اول علت‌هایی است که موجب می‌شود ازدواج برای فرد رضایت بیشتری نسبت به مجردماندن تأمین کند؛ علت‌های دسته دوم موجب می‌شود ازدواج در میان بسیاری از جایگزین‌های نامطلوب برای فرد، کمتر نامطلوب باشد. آن‌ها با بررسی ۲۳ قضیه مربوط به عوامل اقتصادی و اجتماعی مرتبط با ازدواج، یک قضیه نظری عام را مطرح ساخته‌اند. به این صورت که هر قدر تفاوت مثبت میان رضایتی که از ازدواج انتظار می‌رود و رضایت

از بُعد جمعیت‌شناختی، با توجه به این که مهم‌ترین کارکرد ازدواج فرزندآوری است، اختلال در زمان و وقوع ازدواج موجب بی‌تعادلی در ساختار جمعیتی می‌شود و یکی از عوامل تأثیرگذار بر کاهش باروری است. بالاتکلیفی، کاهش انگیزه و تلاش فردی، افسردگی، ترس از تنهایی، وسواس زیاد در انتخاب و احتیاط بیش‌ازحد در تعاملات میان فردی برخی از پیامدهای اجتماعی - روانی تجرد در سنین بالاست.

با در نظر گرفتن مسائلی که اشاره شد، هدف اصلی مقاله پیش‌رو شناخت و تحلیل نگرش جوانان ازدواج‌نکرده شهر ارومیه به مقوله ازدواج برحسب متغیرهای زمینه‌ای و ساختاری، عوامل مؤثر بر شکل‌گیری نگرش مثبت به ازدواج و همچنین شناخت بسترهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مؤثر بر شکل‌گیری معیارهای همسرگزینی این جوانان واقع در سن ازدواج است.

مبانی نظری

در زمینه نگرش به ازدواج و در پی آن، معیارهای همسرگزینی، دیدگاه‌های نظری گوناگونی وجود دارد و صاحب‌نظران حوزه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و جمعیتی درباره آن نظریه‌پردازی کرده‌اند. از مهم‌ترین دیدگاه‌های نظری می‌توان به نظریه‌های اقتصادی، انتخاب معقولانه، مبادله، نوسازی، پرهیز از خطر، مدل فرهنگی، تجددگرایی، نظام اجتماعی، تغییرات نگرش بین‌نسلی و گذار جمعیتی اشاره کرد. در این مطالعه، با توجه به ویژگی‌های جامعه آماری و نیز مفاهیم اولیه حاصل از بررسی مقدماتی، به برخی از مهم‌ترین مفاهیم نظری اقتباس‌شده از نظریه‌های نوسازی، مبادله، پرهیز از خطر، تریاندیس و تغییرات نگرش بین‌نسلی اشاره می‌شود. از این مقوله‌ها و مفاهیم نظری برای ساخت سنجه‌ها و عملیاتی‌کردن مفاهیم تحقیق استفاده شده است.

ویلیام گود^۱ (۱۹۶۴) به تأثیر «فرایند نوسازی» بر خانواده و الگوهای ازدواج اشاره دارد. به باور وی، افزایش تحصیلات، فعالیت‌های شغلی و ورود زنان به بازار کار و استقلال مادی آنها و نیز شهرنشینی، باعث تغییراتی در زمان ازدواج می‌شود؛ به طوری که این فرایند در سطوح مختلف فردی و اجتماعی، ازدواج و الگوهای آن را تحت تأثیر قرار می‌دهد. به باور گود، زمانی که دگرگونی‌های ساختاری و ایدئولوژیکی در

1. Good

2. Bartz & Nye

والدین و کودک برحسب مشاوره و راهنمایی‌های پیوسته آن‌ها بیشتر است. همین امر موجب می‌شود منافع جمعی برای فرد مهم تلقی شود. در مقابل، در فرهنگ فردگرا، گسست عاطفی، حریم خصوصی و استقلال فردی وجود دارد. تریاندیس (همان) بر عوامل چهارگانه مرتبط به هم تأکید می‌کند و آن را جنبه‌های معرف فردگرایی می‌داند که عبارت‌اند از: خودتکایی، رقابت، لذت‌گرایی و فاصله عاطفی از درون گروه؛ درحالی‌که محتوای جمع‌گرایی، یکپارچگی خانوادگی، اجتماع‌پذیری و وابستگی متقابل است. پس، فردگرایی آیین یا اصول اخلاقی است که منافع و علایق فرد را برتر از جمع می‌داند. فردگرایی احساسی است که باعث می‌شود اعضای جامعه از خانواده و دوستانشان کنار بکشند و نوع معینی از جامعه را تشکیل دهند که در آن، به سنت‌ها احترام اندکی گذاشته می‌شود. فردگرایان به لحاظ عاطفی از درون گروهشان جدا هستند و با اتکا به خود بر استقلال، لذت و تعقیب خوشبختی تأکید می‌کنند. پس طبق این نظریه، هرچقدر خصوصیت فردگرایی در جوانان بیشتر باشد، به همان اندازه از ازدواج گریزان‌اند و تأخیر در سن ازدواج آنان بیشتر می‌شود.

مطابق نظریه «تغییرات نگرش بین‌نسلی»، نگرش‌های افراد در دوران کودکی و به‌تدریج در بستر و فرایند تاریخی شکل می‌گیرد. صاحب‌نظران این نظریه از جمله بروستر و پاداویک^۲ (۲۰۰۰) و بروکس و بولزندال^۳ (۲۰۰۴) (نقل از فروتن و صادقی، ۱۴۰۰) معتقدند تغییرات در نگرش و کنش افراد زمانی شکل می‌گیرد که نسل‌های جوان‌تر به‌مرور جایگزین نسل‌های قدیمی شوند. نسل‌های جایگزین و جوان تجربه‌های تاریخی متفاوت و فرایند جامعه‌پذیری متفاوتی را در دوران کودکی‌شان پشت‌سر نهاده‌اند؛ از این‌رو، آن‌ها نگرش و کنش متفاوت و جدیدی در عرصه‌های گوناگون زندگی از جمله در عرصه‌های مرتبط با مؤلفه‌های جمعیت‌شناختی همچون همسرگزینی، فرزندآوری، طلاق و مهاجرت دارند. این‌گونه نگرش‌ها در طول زمان تا حدودی یکسان و ثابت باقی می‌مانند و زمینه‌های لازم را برای شکل‌گیری باورها و اقدامات عملی افراد فراهم می‌آورند. زمانی که افراد متعلق به یک نسل معین در مراحل از زندگی موفق می‌شوند حضور و مشارکت در بازار کار را تجربه کنند، این احتمال وجود دارد که نگرش آنان به موضوعاتی همچون اشتغال جوانان، نگرش به ازدواج

دریافت‌شده از موقعیت کنونی فرد بیشتر باشد، احتمال ازدواج زودرس بیشتر خواهد بود.

رویکرد تبیینی دیگر «نظریه پرهیز از خطر» است و به مخاطراتی توجه دارد که به پیش‌بینی هزینه‌ها و مزایای آینده منجر می‌شود. در این رویکرد، فرض بر این است که آینده فردی، اجتماعی و اقتصادی نامشخص است و تصمیم‌گیرندگان به احتمال زیاد طوری عمل خواهند کرد تا مخاطرات را دفع کنند. این رویکرد توجه به مخاطرات را بر فرایند تصمیم‌گیری اضافه می‌کند؛ چراکه نمی‌توان با قطعیت تشخیص داد چه هزینه‌ها و منافع پیش‌روی خواهد بود. بنابراین، افراد به‌گونه‌ای تصمیم می‌گیرند که جریان آینده زندگی خود را تغییر دهند؛ از این‌رو، تصمیم‌های آن‌ها در حوزه خانواده به جهت‌گیری‌های آنها بستگی خواهد داشت. این نظریه فرض می‌کند افراد در وضعیت ناامنی اقتصادی (درآمد کم، ناامنی شغلی، هزینه‌های بالای زندگی) به سرمایه‌گذاری برای افزایش امنیت اقتصادی (تحصیلات، مشارکت اقتصادی در بازار کار، ساعت‌های طولانی کار و پس‌انداز) می‌پردازند تا از خطرهای پذیرش مسئولیت‌های بلندمدتی مانند ازدواج و فرزندآوری پرهیز کنند یا آن را به تأخیر بیندازند. در واقع به دلیل بی‌اطمینانی که ناامنی‌های اقتصادی و شغلی با خود به همراه دارد، تأخیر یا حتی چشم‌پوشی از ازدواج صورت می‌گیرد (قربانی و ترابی، ۱۴۰۰).

«تریاندیس»^۱ نظریه‌پردازی است که بخش اصلی فعالیت پژوهشی خود را به مطالعه فرهنگ‌های فردگرا و جمع‌گرا اختصاص داده است. به نظر تریاندیس (۱۳۷۸) در گرایش‌های فردگرایانه، تعریف از خود غیروابسته و به‌صورت هستی جداگانه ظاهر می‌شود و در روابط بر عقلانیت تأکید می‌شود. در این حالت، افراد اختلاف‌های شناختی فراوانی را تجربه می‌کنند و در تعیین رفتار، بیشتر بر گرایش‌های فردی تکیه دارند. در مقابل، در گرایش‌های جمع‌گرا، تعریف خود پیوسته با دیگران است، پیروی از هنجارهای درون گروه برای فرد اهمیت دارد، افراد اختلاف شناختی کمی را تجربه می‌کنند و برای آن‌ها اطاعت، وظیفه‌شناسی، و هماهنگی با گروه در اولویت قرار می‌گیرد. به باور تریاندیس، در جمع‌گرایی در مقایسه با فردگرایی، مشارکت در میان اعضای گروه و نیز وابستگی

1. Tryandys

2. Brewster & Padavic

3. Brooks & Bolzendahl

ترجیح‌های فرزندآوری نیز دستخوش تغییر شود.

پیشینه پژوهش

قربانی و ترابی (۱۴۰۰) نشان دادند که سهم متغیرهای اثرگذار بر سن ازدواج طی این سال‌ها تغییر کرده؛ ولی تحصیلات همواره عامل کلیدی در اثرگذاری بر سن مناسب ازدواج دو جنس بوده است. بالاترین سن مناسب ازدواج مربوط به تحصیلات عالی و کمترین مربوط به بی‌سوادان بوده است. وضع شغلی و پایگاه اقتصادی و اجتماعی در سال ۱۳۸۳ اثری نداشته، ولی در سال ۱۳۹۴ از متغیرهای اثرگذار بوده است.

تاج‌بخش و نصیری (۱۴۰۰) نشان دادند وضعیت اقتصادی، ترس از مخارج ازدواج و وضعیت اشتغال جوانان بر زمان ازدواج پسران اثرگذار است؛ به طوری که با سخت‌تر شدن شرایط اقتصادی، افزایش ترس از مخارج ازدواج و نامشخص بودن وضعیت اشتغال پسران جوان، احتمال بالا رفتن سن ازدواج آن‌ها وجود دارد. پس، هرچقدر شرایط اقتصادی و مادی جوانان فراهم باشد، به همان اندازه تمایل آنان به تشکیل زندگی مشترک بیشتر خواهد بود.

هنرور و محمدپور (۱۳۹۹) نشان دادند که درصد توجهی از جوانان استان آذربایجان غربی نگاه مثبتی به ازدواج ندارند و نگرش آن‌ها تا حدی منفی بوده است. در این پژوهش، رابطه میان دینداری و نگرش مثبت به ازدواج معنی‌دار شده است و رابطه میان سبک فرزندپروری و نگرش به ازدواج تأیید می‌شود. ولی تفاوت میانگین نگرش مثبت به ازدواج در میان دو جنس مرد و زن و روابط میان سن و پایگاه اقتصادی - اجتماعی با نگرش به ازدواج به لحاظ آماری معنی‌دار نشده است.

غزال و همکاران^۱ (۲۰۲۲) نشان دادند از اواسط دهه ۱۹۸۰ میانگین سن در اولین ازدواج به ۲۵ سال افزایش یافته است. بیشتر شرکت‌کنندگان دلایل تأخیر در ازدواج را مهریه، سازش‌نداشتن والدین، تأثیر منفی رسانه‌ها، دوری از اسلام، موانع مالی و موانع جمعیتی (همانند درخواست برای یافتن همتای تحصیل کرده) عنوان کرده‌اند. در سایه تأخیر در روند ازدواج، زنان توانسته‌اند به مدارج تحصیلی بالاتر و در نتیجه به موقعیت شغلی بهتر دست پیدا کنند که

این امر تأثیر مستقیم بر رفاه اجتماعی جوانان پاکستانی داشته است. **دکونیک و همکاران^۲ (۲۰۲۰)** نشان دادند که دانشجویان در سال ۲۰۱۸ نسبت به سال ۲۰۰۲، نگرش مثبت‌تری به انواع خانواده‌های جایگزین داشتند و در سال ۲۰۱۸ دانشجویان به طلاق و باروری خارج از ازدواج تمایل بیشتری دارند. در میان دانشجویان نسل جدید، ازدواج کمتر رایج بوده است و آن‌ها زندگی مشترک مجردی را به زندگی زناشویی دائمی ترجیح می‌دهند.

با توجه به تغییرات اجتماعی سریع تایوان بین سال‌های ۱۹۸۵ و ۲۰۱۵، **چنگ و یانگ^۳ (۲۰۲۱)** در پژوهشی تداوم و تغییرات در نگرش به ازدواج در تایوان معاصر را بررسی کرده‌اند. یافته‌ها بیانگر این است که در نهاد ازدواج، تغییرات اساسی صورت گرفته است. برخی از جایگزین‌ها انگیزه اصلی بیشتر تغییرات در نگرش به ازدواج هستند. به طور کلی، تعداد زیادی از مردم بر این باورند که ازدواج همیشه شادی و رضایت بیشتری را در زندگی فرد به ارمغان نمی‌آورد. طبق الگوهای پژوهش، ازدواج برای گروه‌های زنان مستقل از نظر اقتصادی، کمتر مطلوب بوده و تشکیل خانواده برای این گروه از زنان با تأخیر صورت گرفته یا حتی تشکیل نشده است.

همان‌طور که در مقدمه هم اشاره شد، تغییرات زمانی و مکانی می‌تواند تأثیراتی بر نگرش به ازدواج و معیارهای همسرگزینی داشته باشد. با توجه به سرعت تغییرات جمعیتی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در سطح جامعه ایران به‌ویژه شهر ارومیه، که موضوع پژوهش در این مقاله است، نیز می‌تواند دنبال‌کننده و متأثر از این تغییرات باشد که در مطالعات پیشین خلأ این بررسی احساس می‌شود. پیوند دادن موضوع پژوهش با مفاهیم روان‌شناختی اجتماعی، سطح فردگرایی، سطح دینداری، پایگاه اجتماعی - اقتصادی و ایده‌آل‌های همسرگزینی و بررسی اثرگذاری هم‌زمان این مقوله‌ها، از جمله ضروریات انجام این پژوهش است که در مطالعات گذشته، در قالب مدل مفهومی و تجربی، به این مجموعه عوامل توجه نشده است.

روش‌شناسی و داده‌ها

پژوهش پیش‌رو با روش پژوهش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه ساخت‌یافته به مرحله اجرا درآمده است. جمعیت آماری

1. Ghazal et al.
2. De Coninck et al.
3. Cheng & Yang

در پرسشنامه استفاده شده، علاوه بر پرسش های جمعیت شناختی و زمینه ای، مفاهیم نگرش به ازدواج، معیارهای همسرگزینی، سطح فردگرایی و سطح دینداری با توجه به پیشینه نظری و تجربی تحقیق با گویه هایی در مقیاس طیف لیکرت گنجانده شده است که همراه با ضرایب پایایی، در جدول ۲ آمده است.

یافته ها

ویژگی های جمعیت شناختی

برخی از ویژگی های جمعیتی پاسخگویان در جدول ۳ آورده شده است. با توجه به دامنه سنی نمونه آماری (۳۰-۱۸ ساله)، میانگین سنی جوانان ۲۵ سال به دست آمد. ۴۷/۷ درصد پاسخگویان دختر و ۵۲/۳ درصد دارای تحصیلات دانشگاهی هستند. درست ۵۰ درصد جوانان دارای شغل هستند که بیشترشان در مشاغل مغازه داری، فروشندگی، کارمندی، راننده اسنپ، منشی گری، نظامی، تزییقات، آرایشگری، برق کار و حوزه مهندسی مشغول اند. میانگین سن تمایل به ازدواج پاسخگویان ۲۷ سال است که معتقدند سن مناسب ازدواج برای دختران به طور متوسط ۲۴ سال و برای پسران ۲۹ سال است. از پاسخگویان در زمینه مناسب ترین موقعیت ازدواج برای دختران و پسران پرسیده شده است. در زمینه مناسب ترین موقعیت ازدواج برای دختران بیشترین درصد پس از پایان تحصیلات دانشگاهی (۳۴/۵ درصد) و پس از اشتغال به کار (۳۱/۴ درصد) است. برای پسران هم ۹۰ درصد از کل پاسخگویان گفته اند بعد از اشتغال به کار (۴۸/۶ درصد) و بعد از داشتن درآمد کافی (۱/۵ درصد) بهتر است ازدواج کنند. در زمینه افراد مؤثر در انتخاب همسر آینده، بیشترین پاسخ ها را گزینه های «خودم با مشورت خانواده ام» ۵۷/۱ درصد، «خودم» ۲۹/۲ درصد و «خانواده ام» ۱۳/۷ درصد به خود اختصاص داده اند.

اولویت معیارهای انتخاب همسر آینده

جدول ۴ توزیع نسبی پاسخگویان را براساس اولویت بندی (اولویت اول، دوم و سوم) معیارهای همسرگزینی نشان می دهد. ویژگی «مهربان بودن» بیشترین درصد را در هر سه اولویت انتخابی

مطالعه ۱۵۰ هزار نفر از جوانان ۱۸-۳۰ ساله^۱ است که در سال ۱۴۰۲ در شهر ارومیه^۲ سکونت داشته اند. با توجه به عامل های سطح اطمینان، خطای محدود به نمونه و نیز احتمال وجود یک صفت در جامعه آماری، برای برآورد حجم نمونه از فرمول کوکران به این صورت استفاده شده است:

- احتمال وجود صفت در جامعه ۵۰ درصد فرض شده است ($P = 0.5$)

- سطح اطمینان ۹۵ درصد در نظر گرفته شده است ($t = 1.96$)

- پایایی یا دقت احتمالی مطلوب ± 0.05 در نظر گرفته شده است ($d = 0.05$)

- براساس اطلاعات سرشماری ۱۳۹۵ اندازه جامعه آماری ۱۵۰ هزار نفر است ($N = 150000$)

$$n = \frac{N^2 P(1-P)}{Nd^2 + t^2 P(1-P)} \Rightarrow \frac{150000 \times 3.84 \times 0.25}{(150000 \times 0.0025) + (3.84 \times 0.25)} = 384$$

این ۳۸۴ جوان از مناطق مختلف شهر ارومیه به روش نمونه گیری خوشه ای چندمرحله ای متناسب با حجم در پنج منطقه شهر (مطابق جدول ۱) انتخاب شدند. در سازماندهی، توزیع پرسشنامه ها و به دست آوردن اطلاعات از این ۳۸۴ جوان، سمن های اداره ورزش و جوانان شهر ارومیه کمک های شایان توجهی داشته اند.

جدول ۱. توزیع پاسخگویان برحسب ویژگی های جمعیت آماری
Table 1. Distribution of respondents according to statistical population characteristics

مناطق	تعداد ناحیه [*]	تعداد محله ها [*]	تعداد خوشه [*] انتخابی	جمعیت تقریبی افراد ۱۸-۳۰ ساله	حجم نمونه
منطقه ۱	۲	۱۶	۲	۳۱۲۰۰	۸۰
منطقه ۲	۳	۱۸	۳	۴۴۸۰۰	۱۱۵
منطقه ۳	۳	۱۳	۲	۳۲۹۰۰	۸۴
منطقه ۴	۴	۱۲	۲	۲۹۴۰۰	۷۵
منطقه ۵	۳	۱۰	۱	۱۱۷۰۰	۳۰
کل	۱۵	۶۹	۱۰	۱۵۰۰۰۰	۳۸۴

* از مطالعه ساسان پور و همکاران (۱۳۹۷) کمک گرفته شده است.

۱. برآورد شده براساس اطلاعات سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵.
۲. شهر ارومیه با وسعتی حدود ۵۳۰۰ کیلومتر مربع و براساس سرشماری ۱۳۹۵ با جمعیت ۷۳۶ هزار نفر جمعیت (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵) دهمین شهر پرجمعیت ایران و دومین شهر پرجمعیت شمال غرب کشور به شمار می رود. این شهر، که مرکز استان آذربایجان غربی است، از لحاظ موقعیت نسبی از شمال به شهرستان سلماس، از جنوب به نقه، از شرق به دریاچه ارومیه و از غرب به مرز ترکیه محدود است.

جدول ۲. پایایی و گویه‌های مربوط به سنجش مفاهیم پژوهش
Table 2. Reliability and items related to measuring research concepts

مفاهیم	گویه‌ها	نوع سوال	تعداد گویه	میزان	ضریب پایایی
سطح نگرش به ازدواج	باید ازدواج کرد، از دوام داشتن ازدواج مطمئن نیستیم، اکثر زوجین در زندگی‌شان شاد نیستند، از ازدواج می‌ترسم، به ازدواج شك دارم، افراد زمانی ازدواج کنند که به دوام آن اطمینان داشته باشند، باید محتاطانه ازدواج کرد، ازدواج فقط يك قرارداد قانونی است، ازدواج يك عمل مقدس است، در اکثر ازدواج‌ها همراهی و همکاری زوجین متعادل و مساوی نیست، افراد در ازدواج باید ایثار و از خودگذشتگی نشان دهند، چون بسیاری از ازدواج‌ها به جدایی می‌انجامد پس ازدواج کار بیهوده‌ای است، بدون مراسم عروسی هم ازدواج می‌تواند خوب باشد، یکی از رویاهای من داشتن يك زندگی مشترک شاد است، هیچ چیز مثل يك ازدواج موفق نیست، ازدواج افراد را در رسیدن به اهدافشان محدود می‌کند، قرار نیست افراد تا آخر عمرشان در يك رابطه زناشویی بمانند، ازدواج نوعی صمیمیت و رفاقتی است که در سایر روابط وجود ندارد.	طیف لیکرت با پنج گزینه	۱۸	۱۸-۴۲ = نمره بین ۴۲-۱۸ نگرش مثبت = نمره بین ۹۰-۶۷ نگرش بی‌تفاوت = نمره بین ۴۳-۲۱	۰/۷۴
سطح دین‌داری	اعتقاد به خدا، اعتقاد به روح و شیطان، اعتقاد به قرآن، احساس آرامش هنگام توکل به خدا، احساس نزدیکی به خدا موقع عبادت، احساس بی‌هدفی در زندگی در صورت نبود اعتقادات دینی، احساس وجود خدا در زندگی، داشتن احساس خوب روحی در اماکن مقدس، خواندن نمازهای روزانه، گرفتن روزه واجب، انجام واجبات و فریض دینی، شرکت در مراسم اعیاد مذهبی و عزاداری‌ها.	طیف لیکرت با پنج گزینه	۱۲	۱۲-۲۸ = نمره بین ۲۸-۱۲ سطح متوسط = نمره بین ۳۴-۲۹ سطح بالا = نمره بین ۴۵-۳۵	۰/۷۹
سطح فرزندگاری	کارنداشتن به رسم و رسوم موجود در جامعه، دوست‌نداشتن دخالت اطرافیان در کارها، اوقات فراغت را خارج از جمع خانواده سپری کردن، حفظ سلامتی خود و اهمیت‌نداشتن سلامت اطرافیان، مشورت‌نکردن با اطرافیان در انجام کارها، به فکر خود بودن تا دیگران، عدم تمایل به کمک مالی به دیگران.	طیف لیکرت با پنج گزینه	۷	۷-۱۶ = نمره بین ۱۶-۷ سطح متوسط = نمره بین ۲۱-۱۷ سطح بالا = نمره بین ۳۵-۲۷	۰/۸۱

پاسخگویان به خود اختصاص داده است. پس از آن، ملاک‌های زیبایی صورت (۱۵/۱ درصد)، درآمد (۱۴/۸ درصد)، داشتن عفت و متانت (۱۲/۷ درصد) و شغل (۱۰/۷ درصد) از اولویت‌های اول جوانان در انتخاب همسر آینده‌شان است. شغل (۱۵ درصد)، درآمد (۱۲ درصد)، آرام‌بودن (۱۱/۴ درصد) و داشتن عفت و متانت (۱۰/۲ درصد) بیشترین گزینه‌های انتخابی در اولویت دوم و درآمد

پاسخگویان به خود اختصاص داده است. پس از آن، ملاک‌های زیبایی صورت (۱۵/۱ درصد)، درآمد (۱۴/۸ درصد)، داشتن عفت و متانت (۱۲/۷ درصد) و شغل (۱۰/۷ درصد) از اولویت‌های اول جوانان در انتخاب همسر آینده‌شان است. شغل (۱۵ درصد)، درآمد (۱۲ درصد)، آرام‌بودن (۱۱/۴ درصد) و داشتن عفت و متانت (۱۰/۲ درصد) بیشترین گزینه‌های انتخابی در اولویت دوم و درآمد

جدول ۳. توزیع نسبی پاسخگویان برحسب ویژگی‌های زمینه‌ای، فرهنگی و اجتماعی منتخب
 Table 3. Relative distribution of respondents according to selected contextual, cultural, and social characteristics

تحصیلات	بی‌سواد	نهیضت و ابتدایی	راهنمایی، متوسطه و دیپلم	فوق دیپلم و کارشناسی	کارشناسی ارشد و دکتری	سن مناسب ازدواج	زیر ۲۵ سال	بین ۲۵-۲۹ سال	۳۰ سال به بالا
خود	۰/۰	۵/۵	۴۲/۲	۴۰/۶	۱۱/۷	برای خود	۵۳/۹	۳۵/۷	۱۰/۴
پدر	۱۰/۵	۱۲/۶	۴۷/۶	۲۳/۱	۶/۲	برای دختر	۵۰/۶	۳۵/۹	۱۳/۵
مادر	۱۷/۴	۱۱/۸	۴۶/۷	۱۹/۹	۴/۲	برای پسر	۱۱/۲	۳۷/۱	۵۱/۷
مناسب‌ترین موقعیت ازدواج	بعد از سن بلوغ	بعد از تحصیلات متوسطه	بعد از تحصیلات دانشگاهی	بعد از اشتغال	بعد از درآمد	بعد از سربازی			
برای پسران	۰/۸	۰/۳	۲/۵	۴۸/۶	۴۱/۵	۶/۳			
برای دختران	۱/۶	۳۲/۵	۳۴/۵	۳۱/۴	-	-			
سن (به سال)	۱۸-۲۱	۲۲-۲۵	۲۶-۳۰	شبه‌احتمالی انتخاب همسر	خودم	خانواده‌ام	باهم		
	۲۷/۱	۲۸/۰	۴۴/۹		۲۹/۲	۱۳/۷	۵۷/۱		
جنس	دختر	پسر	وضع اشتغال	شاغل	غیرشاغل	بلی	خیر		
	۴۷/۷	۵۲/۳	۵۰/۰	۵۰/۰	داشتن ماهواره	۶۵/۸	۳۴/۲		
	سطح فردگرایی	سطح دینداری	نگرش به ازدواج						
پایین	متوسط	بالا	پایین	متوسط	بالا	مثبت	بینابین	منفی	
۱۶/۵	۶۳/۵	۲۰/۰	۷/۵	۳۵/۵	۵۷/۰	۱۵/۰	۶۶/۰	۱۹/۰	

جدول ۴. توزیع نسبی پاسخگویان برحسب اولویت معیارهای انتخاب همسر آینده
Table 4. Relative distribution of respondents according to priority of criteria for choosing a future spouse

ویژگی‌های همسر آینده	اولویت اول	اولویت دوم	اولویت سوم
زیبایی صورت	۱۵/۱	۷/۴	۸/۵
خوش اندامی	۳/۳	۴/۷	۴/۳
قد	۲/۷	۳/۰	۳/۷
سن مناسب	۵/۱	۴/۷	۶/۱
انجام فرایض دینی فردی (نماز، روزه و ...)	۴/۷	۲/۱	۱/۵
شرکت در مراسم مذهبی جمعی	۱/۰	۱/۰	۱/۵
درآمد	۱۴/۸	۱۲/۰	۱۴/۳
شغل	۱۰/۷	۱۵/۰	۸/۲
تحصیلات	۳/۶	۴/۵	۵/۸
تحصیلات والدین همسر	۰/۰	۱/۵	۰/۸
میزان دارایی والدین همسر	۰/۳	۱/۵	۱/۵
داشتن عفت و متانت	۱۲/۷	۱۰/۲	۸/۵
داشتن استقلال رأی	۳/۵	۳/۰	۶/۶
آرام بودن	۶/۵	۱۱/۴	۱۰/۴
مهربان بودن	۱۶/۰	۱۸/۰	۱۸/۳
کل	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰

مؤلفه‌های اصلی معیارهای همسرگزینی

برای مشخص کردن مؤلفه‌های اصلی معیارهای همسرگزینی، از آزمون تحلیل عاملی به روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی و چرخش واریانس به منظور کمینه‌سازی تعداد متغیرهایی که روی یک عامل بار می‌شوند، استفاده شده است. برای آزمون مناسب بودن داده‌های مربوط به مجموعه متغیرهای تحلیل شده درباره معیار همسرگزینی و برای شروع تحلیل عاملی، از آزمون بارتلتو کی.ام.اُ استفاده شد. معنی‌داری آزمون بارتلت در سطح اطمینان ۹۹ درصد و مقدار مناسب کی.ام.اُ (مطابق جدول

شماره ۵)، حاکی از همبستگی و مناسبت متغیرهای بررسی شده برای انجام تحلیل عاملی است. در این مطالعه از ۱۵ گویه با برآورد اهمیت خیلی زیاد، زیاد، تا حدودی زیاد، کم و خیلی کم برای سنجش مفاهیم زیبایی ظاهری، فرایض دینی، پایگاه اجتماعی - اقتصادی همسر، پایگاه اجتماعی - اقتصادی خانواده همسر و ویژگی‌های اخلاقی همسر استفاده شد. شاخص‌های بارگذاری شده در هر عامل، که بیشتر از ۰/۵ هستند، یک عامل را شکل می‌دهند و متغیرهایی که امکان تجمع با شاخص‌ها را ندارند، عامل دیگری را تشکیل می‌دهند. نتیجه حاصل از کاهش یافتن معرف، پنج عامل بود که حدود ۶۸ درصد از واریانس تحلیل عاملی را شامل می‌شود.

جدول ۵. مقادیر آزمون‌های بارتلت و کی.ام.اُ
Table 5. Bartlett and KMO test values

مجموعه متغیرهای مورد تحلیل	مقدار کی ام اُ	مقدار بارتلت	مقدار معنی داری
معیارهای همسرگزینی	۰/۷۹	۲۰۶۳	۰/۰۰۰

جدول ۶. عامل‌بندی متغیرهای مطالعه شده
Table 6. Factorization of the studied variables

ردیف	نام عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد واریانس تجمعی
۱	ویژگی‌های اخلاقی همسر	۴/۸۵	۳۰/۳۳	۳۰/۳۳
۲	زیبایی ظاهری	۱/۷۰	۱۰/۶۸	۴۱/۰۱
۳	پایگاه اجتماعی-اقتصادی خانواده همسر	۱/۶۳	۱۰/۲۱	۵۱/۲۳
۴	پایگاه اجتماعی-اقتصادی همسر	۱/۴۳	۸/۹۵	۶۰/۱۹
۵	فرایض دینی	۱/۲۸	۸/۰۲	۶۸/۲۱

ویژگی‌های اخلاقی همسر

مقدار ویژه عامل ویژگی‌های اخلاقی همسر ۴/۸۵ است که حدود نیمی از واریانس تجمعی معیارهای همسرگزینی را تبیین می‌کند. در این عامل ۴ متغیر بارگذاری شده است که بیشترین تأثیر را در میان عوامل پنج‌گانه دارند. در میان گویه‌های تشکیل‌دهنده ویژگی‌های اخلاقی همسر، ویژگی آرام بودن بیشترین بار عاملی را دارد.

پایگاه اجتماعی اقتصادی همسر

مقدار ویژه این عامل ۱/۴۳ است که حدود ۹ درصد از واریانس را شامل می‌شود. در عامل پایگاه اجتماعی - اقتصادی همسر سه گویه شغل، درآمد و تحصیلات بارگذاری شده است که شغل بیشترین بار عاملی (۰/۸۶۳) را دارد.

جدول ۱۰. متغیرهای بارگذاری شده در عامل پایگاه اجتماعی اقتصادی همسر
Table 10. Variables loaded on the spouse's socio-economic status factor

بار عاملی	گویه‌ها
۰/۸۶۳	شغل
۰/۸۵۰	درآمد
۰/۶۵۹	تحصیلات

فرائض دینی

با توجه به جدول ۱۱ در عامل فرائض دینی، دو گویه بارگذاری شده است که یک مورد آن بُعد انجام فرائض دینی و گویه دیگر بُعد شرکت در مراسم مذهبی را شامل می‌شود. مقدار ویژه این عامل ۱/۲۸ است که ۸ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند.

جدول ۱۱. متغیرهای بارگذاری شده در عامل فرائض دینی
Table 11: Variables loaded on the religious observance factor

بار عاملی	گویه‌ها
۰/۸۸۱	شرکت در مراسم مذهبی جمعی
۰/۸۶۶	انجام فرائض دینی - فردی

نگرش به ازدواج و متغیرهای اثرگذار بر آن

نگرش به ازدواج از طریق ۱۸ گویه در قالب طیف لیکرت (جدول ۲) با حداقل نمره ۱۸، حداکثر نمره ۹۰ و میانگین ۵۳/۵ سنجیده شد. هرچه مقدار این نمره بیشتر باشد، نشانه نگرش مثبت جوانان ارومیه‌ای به ازدواج است. از کل پاسخگویان، ۱۹ درصد نگرش منفی، ۶۶ درصد نگرش بینابین و ۱۵ درصد نگرش مثبت به ازدواج داشتند. به منظور بررسی تأثیر هم‌زمان متغیرهای مستقل بر نگرش به ازدواج، متغیرهای مستقل سن، جنس، قومیت، سطح فردگرایی، سطح دینداری، میزان تحصیلات، معیارهای همسرگزینی (زیبایی ظاهری، فرائض دینی، پایگاه اجتماعی - اقتصادی همسر، پایگاه اجتماعی - اقتصادی خانواده همسر، ویژگی‌های اخلاقی همسر) در معادله رگرسیون خطی

جدول ۷. متغیرهای بارگذاری شده در عامل ویژگی‌های اخلاقی همسر
Table 7. Variables loaded on the spouse's moral characteristics factor

بار عاملی	گویه‌ها
۰/۸۰۰	آرام‌بودن
۰/۷۶۳	داشتن استقلال رأی
۰/۷۲۵	داشتن عفت و متانت
۰/۷۰۸	مهربان‌بودن

زیبایی ظاهری همسر

مقدار ویژه این عامل ۱/۷ است که ۱۰/۶۸ درصد از واریانس معیارهای همسرگزینی را تبیین کرده است. در این عامل سه متغیر بارگذاری شده است که خوش‌اندامی بیشترین بار عاملی را در میان دیگر گویه‌ها دارد و بعد از آن گویه‌های زیبایی صورت و قد قرار می‌گیرد.

جدول ۸. متغیرهای بارگذاری شده در عامل زیبایی ظاهری همسر
Table 8. Variables loaded on the spouse's physical beauty factor

بار عاملی	گویه‌ها
۰/۸۷۹	خوش‌اندامی
۰/۸۲۲	زیبایی صورت
۰/۷۵۷	قد

پایگاه اجتماعی اقتصادی خانواده همسر

این عامل با مقدار ویژه ۱/۶۳ حدود ۱۰ درصد از واریانس کل را تبیین کرده است. در این عامل سه گویه بارگذاری شده است که یک گویه (میزان دارایی والدین همسر) مربوط به بُعد اقتصادی خانواده همسر و دو گویه دیگر (تحصیلات والدین همسر، تعداد خواهران و برادران همسر) مربوط به بُعد اجتماعی خانواده همسر است. مطابق با نتایج جدول ۹ در میان گویه‌های سه‌گانه، تحصیلات والدین همسر بیشترین بار عاملی را دارد.

جدول ۹. متغیرهای بارگذاری شده در عامل پایگاه اجتماعی - اقتصادی خانواده همسر
Table 9. Variables loaded on the factor of the spouse's family's socio-economic status

بار عاملی	گویه‌ها
۰/۸۶۹	تحصیلات والدین همسر
۰/۸۲۴	میزان دارایی والدین همسر
۰/۷۳۶	تعداد خواهران و برادران همسر

جدول ۱۲. نتایج مدل‌های رگرسیونی مربوط به تأثیر متغیرهای مستقل بر نگرش به ازدواج

Table 12. Results of regression models related to the effect of independent variables on attitudes towards marriage

متغیرها	مدل ۱		مدل ۲		مدل ۳	
	β	B	β	B	β	B
مقدار ثابت	-	۶۴/۴	-	۶۰/۱	-	۶۵/۲
سطح فردگرایی	-۰/۴۲۳	-۰/۳۱۷	-۰/۴۲۳	-۰/۳۱۸	-۰/۳۱۶	-۰/۴۲۱
فرايض دينی	۰/۵۷۶	۰/۱۸۷	۰/۵۷۶	۰/۱۸۷	۰/۲۴۴	۰/۷۵۲
پایگاه اجتماعی - اقتصادی همسر					۰/۲۲۳	۰/۵۵۹
ضریب همبستگی (R)	۰/۳۱۷		۰/۳۶۸		۰/۴۲۷	
ضریب تعیین	۰/۱۰۱		۰/۱۳۶		۰/۱۸۲	
ضریب تعیین تصحیح شده	۰/۰۹۴		۰/۱۲۳		۰/۱۶۵	
ضریب F	۱۵/۹		۱۱/۰۵		۱۰/۳۹	

* معنی داری در سطح $P < ۰/۰۰۱$
 $e_0 +$ (پایگاه اجتماعی - اقتصادی همسر) $+ ۰/۵۵۹$ (فرايض دينی) $+ ۰/۷۵۲$ (سطح فردگرایی) $- ۰/۴۲۱ = ۶۵/۲$ = نگرش به ازدواج

بحث و نتیجه‌گیری

در بیشتر نقاط ایران روند تأخیر در ازدواج جوانان به یکی از چالش‌های مهم جمعیتی و اجتماعی تبدیل شده است. افزایش سهم زنان در آموزش عالی، گسترش مراکز آموزش عالی و بالارفتن میزان بیکاری در میان فارغ التحصیلان دانشگاهی، افزایش اشتغال زنان، گسترش اجتماعات شهری، فزونی تنوع فرهنگی و مشکلات اقتصادی از جمله مهم‌ترین عوامل تمایل نداشتن جوانان به ازدواج و افزایش سن ازدواج در ایران به‌شمار می‌رود (کاظمی‌پور، ۱۳۸۸؛ قاسمی اردهایی، ۱۳۸۶؛ شفائی‌مقدم و همکاران، ۱۳۹۴؛ گروسی و یاری‌نسب، ۱۳۹۹).

همانند یافته‌های هنرور و محمدپور (۱۳۹۹) باوجود این که بیشتر جوانان ارومیه‌ای نگرش بینابینی (نه مثبت / نه منفی) به ازدواج دارند، درصد نگرش منفی چهار واحد بیشتر از نگرش مثبت است. این امر می‌تواند نمودی از دگرگونی ساختارهای ارزشی خانواده در کشورهای در حال توسعه همانند ایران در بستر نوسازی و توسعه باشد. در فرایند نوسازی، افراد با موقعیت اجتماعی بالاتر (تحصیلات بالاتر،

روش گام‌به‌گام) وارد شدند. جدول ۱۲ مدل‌ها، ضرایب رگرسیونی و دیگر اطلاعات برآمده از محاسبه رگرسیونی چندمتغیری را نشان می‌دهد.

با توجه به ضریب F، از مجموع یازده متغیر مستقل وارد شده در معادله، فقط سه متغیر فردگرایی، فرايض دينی و پایگاه اجتماعی - اقتصادی همسر آینده با مقدار معنی‌داری $۰/۰۰۰$ رابطه معنی‌داری را با متغیر وابسته نشان داده‌اند. ضریب همبستگی چندگانه (۰/۴۲۷) نشان از همبستگی متوسط به بالا میان متغیرهای موجود در معادله نهایی رگرسیون چندمتغیری است. مطابق جدول ۱۲ کل سه متغیر وارد شده در مدل نهایی رگرسیون توانسته‌اند حدود ۱۸ درصد از تغییرات میزان نگرش به ازدواج را تبیین کنند. در این میان، سطح فردگرایی به‌تنهایی توانسته است ۱۰ درصد تغییرات و دو متغیر بعدی هرکدام حدود ۴ درصد تغییرات متغیر وابسته را تبیین کنند. مابقی تغییرات نگرش به ازدواج (۸۲ درصد)، که به مجذور کمیت خطا معروف است، تحت تأثیر متغیرهای خارج از مدل رگرسیونی است که در پژوهش‌های بعدی باید به این متغیرهای خارج از مدل رگرسیونی، توجه ویژه‌ای شود.

ضرایب استاندارد متغیرهای وارد شده در مدل نهایی نشان می‌دهد سطح فردگرایی بر نگرش به ازدواج جوانان اثرگذاری منفی دارد. جوانانی که فردگراتر هستند و از اجتماع‌گرایی گریزانند، نگرش منفی‌تری به ازدواج و تشکیل خانواده دارند. در مقابل، انجام فرايض دينی - مذهبی و میزان پایگاه اجتماعی - اقتصادی همسر در نگرش مثبت به ازدواج اثرگذارتر هستند. با توجه به اهمیت نهاد خانواده و ازدواج و زندگی زناشویی در آموزه‌های دینی مسلمانان، جوانانی که به‌جا آوردن فرايض دينی توسط همسر آینده‌شان را مهم تلقی می‌کنند، به همان اندازه گرایش مثبت‌تری به ازدواج پیدا می‌کنند. ویژگی‌های اقتصادی و اجتماعی (شغل، درآمد و تحصیلات) طرف مقابل هم در تشویق به زندگی زناشویی مؤثر است. هرچقدر موقعیت اقتصادی و اجتماعی جوانان در جامعه افزایش بیابد، به همان اندازه نگرش مثبت‌تری به ازدواج در جامعه ترویج خواهد شد؛ به‌ویژه شغل مقوله مهم‌تری در برانگیختن پیوندهای زناشویی جوانان است. بر این اساس، با بدتر شدن وضعیت اقتصادی در جامعه احتمال گسترش نگرش منفی به ازدواج و دیدگاه‌های سخت‌گیرانه در ملاک‌های همسرگزینی بیشتر خواهد شد.

با وجود این که بالای ۵۰ درصد پاسخگویان تمایل داشته‌اند در سنین زیر ۲۵ سال ازدواج کنند، ولی مشکلات و آورده‌های اقتصادی آنان را از این تصمیم بازداشته است. در نظریه مبادله و مطالعات **کنعانی (۱۳۸۵)** و **شفائی مقدم و همکاران (۱۳۹۴)** ملاحظه شد که تصمیم‌گیری برای ازدواج نوعی تصمیم‌گیری به سرمایه‌گذاری است. مطابق نظریه مبادله، علل گرایش تا حدی منفی به ازدواج جوانان ارومیه‌ای را از دو جنبه می‌توان بررسی کرد: یکی مربوط به عقل اقتصادی جوانان است که سعی در به حداکثر رساندن منافع و به حداقل رساندن هزینه‌ها دارند؛ دیگری هم شرایط و ویژگی‌های جنس مخالف در جامعه است؛ چون این جنس مخالف است که می‌تواند در بالا یا پایین آوردن احتمال ازدواج جنس دیگر نقش تعیین‌کننده‌ای داشته باشد. وضعیت پایگاه اجتماعی - اقتصادی بالای همسر، محرک اجتماعی مناسبی برای افزایش نگرش مثبت به ازدواج در میان جوانان ارومیه‌ای است. جوانان در انتخاب همسر آینده‌شان بیشتر به ویژگی‌های اخلاقی همسر توجه دارند و دوست دارند شریک زندگی آینده‌شان آرام و مهربان و دارای استقلال رأی و عفت و متانت باشد. طبق مقوله‌های نظریه مبادله، در امر پیش‌بینی ازدواج، باید ویژگی‌های اخلاقی، اجتماعی و اقتصادی شریک زندگی احتمالی را هم در نظر گرفت و با توجه به معیارهای مطلوب از همسر آینده، بتوان به برآورد تا حدی دقیقی از وضعیت احتمالی ازدواج جوانان دست یافت.

در کنار تحلیل‌های مدرن از نگرش به ازدواج و معیارهای همسرگزینی، بهتر است به تحلیل‌های سنتی که به بافت فرهنگی ایرانی - اسلامی جامعه آماری بررسی شده می‌تواند توجه داشته باشد هم اشاره کرد. در جامعه ایرانی برای بیشتر افراد، دین و مذهب رکن اساسی زندگی فردی و اجتماعی تلقی می‌شود. در فرهنگ و معارف اسلامی به امر ازدواج و موقعیت مناسب ازدواج دختران و پسران توصیه‌های فراوانی شده است. سطح دینداری بالای جوانان جامعه آماری موجب شده است تا در انتخاب همسر آینده‌شان به ملاک فرایض دینی همسر توجه ویژه‌ای داشته باشند. فرایض دینی همسر پس از متغیر سطح فردگرایی، مهم‌ترین متغیر تبیین‌کننده تغییرات نگرش به ازدواج جوانان است. مطابق مطالعه **نیک‌خواه و همکاران (۱۳۹۶)** رابطه میزان دینداری با نگرش سنتی به ازدواج، مثبت و با نگرش مدرن به ازدواج، معکوس است. به اعتقاد **بورديو (۱۳۹۰)** سرمایه مذهبی - دینی به منزله مؤلفه‌ای از سرمایه

نقش‌های شغلی مدرن و غیره) خواهان آزادی بیشتری هستند و در نتیجه گرایش دارند دیرتر ازدواج کنند و کمتر فرزند داشته باشند.

ویژگی‌های زمینه‌ای و موارد اعلامی برای زمان مناسب ازدواج دختر و پسر از سوی پاسخ‌گویان خود نمودی از شکل‌گیری و گسترش تفکرات مدرن در رابطه با زندگی‌های مشترک امروزی است. در دیدگاه نوسازی، تغییر الگوهای ازدواج و نگرش به ازدواج با تغییرات ساختاری در زندگی اجتماعی مرتبط دانسته می‌شود. رابطه معنی‌داری معکوس میان نگرش به ازدواج و سطح پایگاه اجتماع - اقتصادی جوانان گواه این موضوع است. در تحقیق **نیک‌خواه و همکاران (۱۳۹۶)** نیز افرادی که دارای پایگاه اقتصادی و اجتماعی بالاتری بودند، نگرش مدرن‌تری به ازدواج داشته و رفت‌وآمدهای آزاد و بی‌قیدوشرط پیش از عقدشان بیشتر بوده است.

در دنیای مدرن امروزی، عوامل همبستگی اجتماع سنتی تضعیف شده‌اند و افراد جامعه در پی بیشترین سود شخصی هستند. خانواده محوری به سوی فردمحوری و ازدواج نهادمحور به سوی ازدواج رابطه‌محور تغییر جهت می‌دهد. طبق نظریه **تریاندیس (۱۳۷۸)** هرچقدر خصیصه‌های فردگرایی در افراد ازدواج‌نکرده بیشتر باشد، به همان اندازه از ازدواج‌گریزان‌اند و در سنین بالاتری ازدواج می‌کنند. جوانان شهر ارومیه نگرش‌ها و رفتارهای به نسبت فردگراتری دارند. در مدل‌های رگرسیونی اثرگذاری فردگرایی جوانان بر نگرش منفی به ازدواج به خوبی نشان داده شده است. ویژگی رفتاری - اخلاقی که توانسته است سهم بیشتری از تبیین تغییرات نگرش منفی به ازدواج را در میان دیگر مقوله‌های جمعیتی، اجتماعی، اقتصادی و حتی دینی به خود اختصاص دهد.

در فرهنگ فردگرا، گسست عاطفی، حریم خصوصی و استقلال فردی وجود دارد. فردگرایی به افراد اجازه می‌دهد که تصمیم آن‌ها درباره ازدواج مبتنی بر علایق شخصی باشد. **بک و بک-گرنشیم (۲۰۰۲)** معتقدند در فرهنگ غربی معاصر، شروع و بقای پیوند ازدواج را نمی‌توان انتظار داشت. امروزه میزان ازدواج متأثر از رواج فردگرایی رو به کاهش است و افراد روز به روز از ازدواج‌گریزتر می‌شوند. همانند مطالعات **هنرور و محمدپور (۱۳۹۹)** و **قربانی و همکاران (۱۳۹۵)**، آن دسته از جوانان ارومیه‌ای، که دارای جهت‌گیری ارزشی جمع‌گرایانه هستند، در زمینه فعالیت‌های اجتماعی مانند نگرش به ازدواج رویکرد مثبتی را از خود نشان داده‌اند. براساس رویکرد فردگرایی، ازدواج پیش از آن که نهادی دائمی شمرده شود، اقدامی مخاطره‌آمیز است.

اجتماعی افراد، سرمایه‌ای اثرگذار در جامعه است. در سایه آموزه‌های مذهبی - دینی، نگرش‌ها و شیوه‌های زندگی افراد شکل می‌گیرد و در ازدواج و ملاک‌های همسرگزینی، رفتارهای متفاوتی با افراد دیگر خواهند داشت. همین آموخته‌ها و رفتارهای دینی مجموعه‌ای از منابع بالقوه و بالفعل در شبکه‌های اجتماعی جوانان (درباره خانواده، دوستان، آشنایان و حتی همکاران) است و می‌تواند بستر آشنایی با همسر آینده دلخواهشان را فراهم کند.

برای ایجاد نگرش مثبت به ازدواج در جوانان در معرض ازدواج و کوتاه‌آمدنشان در معیارهای سختگیرانه همسرگزینی، راهکارهایی را می‌توان پیشنهاد کرد:

- در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری برای جوانان امروزی، که بیشتر در سازمان‌های زیرمجموعه وزارت ورزش و جوانان انجام می‌گیرد، باید به مشخصه‌ها، خصیصه‌ها و تفکرات مدرن جوانان امروزی توجه ویژه‌ای شود. همیشه با برنامه‌های پولی و مالی نمی‌توان مشوق‌های مناسبی را برای ازدواج زود هنگام جوانان تدارک دید. تا زمانی که این برنامه‌های اقتصادی محض با مقوله‌های فرهنگی - اجتماعی همراه نباشد، نمی‌توان روی اثرگذاری برنامه‌های تدوین شده اطمینان داشت؛ - با توجه به این که پایگاه اجتماعی - اقتصادی همسر آینده، که شغل در این بُعد بیشترین اهمیت را دارد، در نگرش مثبت به ازدواج جوانان تأثیرگذار است، فراهم‌ساختن بسترهایی برای اشتغال‌زایی جوانان می‌تواند در نگرش مثبت به ازدواج در سطح جامعه اثرگذار باشد؛ - در محیط جمع قرار گرفتن افراد از کودکی (از طریق نهاد خانواده و نهاد آموزش و پرورش) تا زمان ازدواج (از طریق محل آموزش، محل کار، محل مناسک مذهبی، محل گذران اوقات فراغت) می‌تواند روحیه جمع‌گرایی را در جوانان تقویت کند و به تدریج نگرش مثبت به ازدواج را در آنان به وجود آورد؛ برای نمونه، عضو شدن جوانان در سمن‌ها از جمله راهکارهای اجتماعی است که می‌تواند زمینه اجتماع‌گرایی را برای جوانان منزوی فراهم سازد.

منابع

بورديو، پیر (۱۳۹۰). تمایز: نقد اجتماعی قضاوت‌های ذوقی، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: نشر ثالث.
تاج‌بخش، غلامرضا و نصیری، محمد (۱۴۰۰). رابطه متغیرهای اقتصادی و افزایش سن ازدواج با رویکرد سیاست‌های کلی جمعیت. سیاست‌های راهبردی و کلان، ۹ (۳۳): ۸۲-۱۰۳. <https://doi.org/10.30507/jmisp.2021.112809>
تریاندیس، هری (۱۳۷۸). فرهنگ و رفتار اجتماعی، ترجمه نصرت فتی، تهران: نشر رسانش.
ساسان‌پور، فرزانه؛ علیزاده، سارا و اعرابی‌مقدم، حوریه (۱۳۹۷). قابلیت‌سنجی

زیست‌پذیری مناطق شهری ارومیه با مدل RALSPI. تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۱۸ (۴۸): ۲۴۱-۲۵۸. <http://dx.doi.org/10.29252/jgs.18.48.241>

سازمان ثبت احوال کشور (۱۴۰۳). درگاه آمارهای انسانی.

شفائی‌مقدم، الهام، نیازی، محسن و شاطریان، محسن (۱۳۹۴). بررسی نقش عوامل اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی مؤثر در نگرش منفی به ازدواج (مطالعه شهروندان شهرستان کاشان). جامعه‌پژوهی فرهنگی، ۶ (۲): ۶۷-۹۱. https://socialstudy.ihcs.ac.ir/article_2606.html

غضنفری، الهه، کاظم‌نژاد، انوشیروان و غلامی فشارکی، محمد (۱۳۹۶). عوامل مؤثر بر الگوی نگرش به جوانان در کارکنان نیروی انتظامی. طب انتظامی، ۷ (۲۳): ۱-۲۰. <http://dx.doi.org/10.30505/7.1.19>

فروتن، یعقوب و صادقی، خدیجه (۱۴۰۰). تفاوت نسلی مرتبط با نگرش‌های جمعیت‌شناختی در ایران. جامعه‌شناسی کاربردی، ۳۲ (۴): ۶۹-۹۶. <https://doi.org/10.22108/jas.2021.121935.1880>

قاسمی اردهایی، علی (۱۳۸۶). تأثیر محل زندگی (روستا، شهر) بر زمان ازدواج زنان در ایران، روستا و توسعه، ۱۰ (۲): ۶۳-۸۵. http://rvt.agri-peri.ac.ir/article_59307.html

قاسمی اردهایی، علی، نوبخت، رضا و ثوابی، حمیده (۱۳۹۳). بررسی تطبیقی نگرش زنان متعلق به نسل‌های مختلف در زمینه سن ازدواج و ترکیب خانواده. مطالعات زن و خانواده، ۲ (۱): ۵۳-۷۲. <https://doi.org/10.22051/jwfs.2014.1515>

قربانی، زهرا و ترابی، فاطمه (۱۴۰۰). تحولات سن مناسب ازدواج در ایران و تعیین‌کننده‌های آن بین سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۴. نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، ۱۶ (۳۱): ۳۳-۵۹. <https://doi.org/10.22034/jpai.2022.136091.1161>

قربانی، فائزه، گل‌مکانی، ناهید و شاکری، محمدتقی (۱۳۹۵). ارتباط استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و گرایش به فرزندآوری در دانشجویان علوم پزشکی فردوسی مشهد: مطالعه مقطعی. مجله مامایی و نازایی ایران، ۱۹ (۱۹): ۱۵-۲۴. <https://doi.org/10.22038/ijogi.2016.7608>

کاظمی‌پور، شهلا (۱۳۸۸). سنجش نگرش جوانان نسبت به ازدواج و شناخت آثار و پیامدهای آن با تأکید بر ازدواج‌های دانشجویی. فرهنگ در دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳ (۲): ۷۵-۹۵. <https://ensani.ir/fa/article/182227>

کنعانی، محمدمبین (۱۳۸۵). «پیوند سنت و نوسازی در افزایش سن ازدواج: نمونه ایرانیان ترکمن». نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، ۱ (۱): ۱۰۴-۱۲۶. https://www.jpaiassoc.ir/?_action=article&au=3063398&_au

گروسی، سعیده و یاری‌نسب، فاطمه (۱۳۹۹). تفاوت نسلی نگرش به ارزش‌های ازدواج و عوامل مؤثر در آن در زنان ساکن شهر یاسوج. مطالعات راهبردی زنان، ۲۲ (۸۷): ۱۳۹-۱۴۹. <https://doi.org/10.22095/jwss.2020.186411>

مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵ الی ۱۳۹۵.

نیک‌خواه، هدایت‌الله، فانی، مریم و اصغرپور ماسوله، احمدرضا (۱۳۹۶). سنجش نگرش دانشجویان نسبت به ازدواج و عوامل مؤثر بر آن. جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۸ (۶۷): ۹۹-۱۲۲. <https://doi.org/10.22108/jas.2017.21711>

- Women in Taiwan and China: Current Status, Problems, and Suggestions for Future Research. *Psychology of Women Quarterly*, 21 (1): 137-150. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/j.1471-6402.1997.tb00105.x>
- De Coninck, D., Shauni, V. & Koen, M. (2020). Attitudes of Young Adults Toward Marriage and Divorce: 2002-2018. *Published online*, 66-82. <https://doi.org/10.1080/10502556.2020.1833292>
- Ellen, B., Braaten, M. A. & Lee, A. (1998). Development and Validation of the Marital Attitude Scale. *Journal of Divorce & Remarriage*, 29 (3/4), 83-91. https://doi.org/10.1300/J087V29N03_05
- Ghazal, S., Akram, I., Andleeb, S., Azeem Raza, M. & Asif, M. (2022). Growing Issue of late marriages in Pakistan: A qualitative study. *Journal of Psychiatry*, 23 (2): 1-13. <https://doi.org/10.54615/2231-7805.47241>
- Good, W. (1964) *World Revolution and Family Patterns*, New York.
- هنرور، حسین و محمدپور، ابراهیم (۱۳۹۹). مطالعه نگرش جوانان به ازدواج و ارتباط آن با ترجیحات ارزشی، دین‌داری و شیوه‌های فرزندپروری (مورد مطالعه: جوانان استان آذربایجان غربی). *علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد*، ۱۷ (۱): ۳۸۴-۳۵۷. <https://doi.org/10.22067/social.2021.67197.0>
- Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization: Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences*, London: Sage.
- Brown, S. L., Sanchez, L. A., Nock, S. L. & Wright, J. D. (2006). Links between premarital cohabitation and subsequent marital quality, stability, and divorce: A comparison of covenant versus standard marriages. *Social Science Research*, 35 (1) : 454-470. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2006.03.001>
- Cheng, Y. A. & Yang, C. W. (2021). Continuity and changes in attitudes toward marriage in contemporary Taiwan. *Journal of Population Research*, 38 (2): 139-167. <https://doi.org/10.1007/s12546-021-09259-z>
- Chia, R. C., Allred, I. J., & Jerzak, P. A. (1997). Attitudes Toward